

V Mizarskem muzeju v Solkanu.
Foto: Ivanka Počkar, Solkan, 11. 11. 2017.

Na grobu Andreja Malniča.
Foto: Ivanka Počkar, Šempeter, 11. 11. 2017.

STROKOVNA EKSKURZIJA NA GORIŠKO – MURKOVANJE 2017

Strokovno popotovanje Slovenskega etnološkega društva, t. i. rajža, na katero se člani društva že tradicionalno podajo ob podelitvi Murkovih nagrad, priznanj in listin, je kot po navadi potekalo po delovnem območju prejšnje Murkove nagrajenke. Člani SED so torej na Martinovo, 11. novembra 2017, pred prireditvijo na gradu Kromberk obiskali Novo Gorico in okoliške kraje ter tako spoznali delček moje Goriške, kjer sem delovala od prve zaposlitve na Zavodu za varstvo kulturne dediščine Nova Gorica ob začetku svojega etnološkega dela, od leta 1983 do upokojitve leta 2016 pa kot muzealka v Goriškem muzeju.

Zgodovina Goriške sega daleč v preteklost, kraj Gorica pa je bil leta 1001 prvič omenjen v pisnih virih, v darovnici cesarja Otona II, kot vas, ki se ji v slovenskem oziroma slovanskem jeziku reče Gorica. Od 12. stoletja so usodo Goriške krojili Goriški grofje, ki so si ime nadeli po kraju, dokončno pa se je Goriška v avstrijski monarhiji iz nekdanje grofije goriških grofov izoblikovala kot poknežena grofija Goriško-Gradiščanska; obstajala je do razpada avstro-ogrske monarhije leta 1918. Zgodovinska Goriška je v kulturnozgodovinskem in geografskem smislu zajemala različne pokrajinske in upravne enote Posočja, Vipavske doline in Krasa ter združevala alpski in mediteranski kulturni prostor na stičišču slovanskega in romanskega sveta, ki je povezovalo in še vedno povezuje na skupnem prostoru naseljene Slovence, Italijane in Furlane. Mešanica različnih narodov in kultur je bila ena od značilnosti Goriške pred prvo svetovno vojno, ko so v mestu Gorica živeli še

manjša skupnost Avstrijcev in Nemcev, židovska skupnost in posamezniki različnih evropskih narodnosti.

Po prvi svetovni vojni je Goriška skupaj s Primorsko pripadla Italiji, doživela prepoved uporabe slovenskega jezika, slovenskih društev in podjetij, italijanizacijo osebnih in krajevnih imen in seveda upor proti poitalijančevanju. Po drugi svetovni vojni, določitvi meje z Italijo in priključitvi Primorske Sloveniji v okviru tedanje Jugoslavije leta 1947 je tudi večji del Goriške postal slovenski; zahodni del Goriške z mestom Gorica in delom okolice pa je ostal v Italiji. Slovenski del je z gradnjo novega mesta Nova Gorica dobil novo upravno, kulturno in gospodarsko središče.

V etnološkem smislu je tradicionalna ljudska kultura razpeta od alpske kulture s prevladujočo uporabo lesa na severu, do mediteransko-kraške kulture, ki jo označuje uporaba kamna, na jugu. Do druge svetovne vojne je večinoma kmečko gospodarstvo v alpskih predelih dopolnjevala reja drobnice in govedi, v mediteranskih pa vinogradištvu. Že pred prvo svetovno vojno je bilo za Goriško značilno ekonomsko izseljevanje, moški so si delo iskali kot gozdarji in zidarji, ženske so se zaposlovale kot dojilje, varuške otrok in v drugih gospodinjstvih poklicih, poseben fenomen pa je ekonomska migracija žena in deklet v Egipt. Po Aleksandriji, kjer je bilo največ tovrstnih zaposlitev, so jih poimenovali »aleksandrinke«. Industrija se je po drugi svetovni vojni napajala iz tradicionalnih obrti, ki so se od srede 19. stoletja razvile po trgih in vaseh v okolici Gorice – tako pohištvna industrija iz mizarske obr-

* Inga Miklavčič Brezigar, dipl. etn. in mag. sociologije kulture, kustodinja-etnologinja, muzejska svetnica v pokoju, Ulica Rada Simonitija 19, 5000 Nova Gorica; brezigar.inga@gmail.com.

ti, razvite v Solkanu, železarska industrija iz kovaštva v Lokovcu, čevljarska industrija iz usnjarstva in čevljarstva v Mirnu itd. Že v 19. stoletju je bil v Gorici pomemben tudi turizem; Gorico so imenovali »avstrijska Nica«, v 20. stoletju pa je v Novi Gorici turizem povezan predvsem z igralništvom.

Na tokratni rajži po Goriškem smo predstavili nekaj posebnosti te dežele ob zahodni meji slovenskega ozemlja. Člani SED so se najprej ustavili na kavi in pecivu v novozgrajenih sodobnih prostorih kustodiata Goriškega muzeja ob Vili Bartolomei v Solkanu, kjer bo v prihodnje, upajmo, zrased nov muzejski center. Z ogledom razstave o starovercih in zbirke Pavla Medveščka v razstavnih prostorih vile Bartolomei, ki ju je predstavila kolegica, etnologinja Darja Skrt, avtorica razstave, so se seznanili s tem skoraj pozabljenim delčkom naše duhovne kulture. Nato smo se odpeljali do Mizarske zbirke v Solkanu, ki ohranja materialno dediščino solkanskih mizarjev. Zgodovino solkanskih mizarjev je prvi raziskoval nekdanji direktor Goriškega muzeja, zgodovinar dr. Branko Marušič, sicer tudi Solkanec, z diplomsko nalogo na to tematiko je diplomirala Katja Kogej, sama pa sem kot prvo nalogo ob nastopu službe v Goriškem muzeju zasnovala in pripravila prvo muzejsko razstavo o solkanskih mizarjih. Tedaj smo v Goriškem muzeju zbrali zbirko mizarskega orodja in predmetov, na katerih temelji današnja Mizarska zbirka. Dolga leta smo si nato v Solkanu prizadevali za njeno postavitve, vendar nismo uspeli, vse dokler se ni v lokalni skupnosti zasedrila zavest o njenem pomenu. Tako je zbirka nastala ob pomoči Krajevne skupnosti Solkan in Mestne občine Nova Gorica, ki sta zagotovili prostore, in s prizadevanjem društva RIRDS (Rezbarsko, intarzijsko in restavratorsko društvo Solkan), ki je pod vodstvom ing. Jožka Markiča, potomca solkanskega mizarja, postavila zbirko v obliki solkanske mizarske delavnice. Društvo jo vodi in z vrsto dejavnosti ohranja tudi znanje in obrtniško spretnost nekdanjih mojstrov, ki so po drugi vojni ustvarili uspešno pohištvono industrijo. Jožko Markič nam je predstavil zbirko in dejavnost društva, v podhodu ob solkanski muzejski hiši smo si ogledali tudi novo pridobljeno fresko v spomin na srečanje tolminskih puntarjev v Solkanu.

Nato smo se zapeljali vzdolž nekdanje meje med Italijo in Slovenijo (še prej Jugoslavijo) po poti vrste muzejskih zbirk, ki po zamisli pokojnega Andreja Malniča, etnologa in nekdanjega direktorja Goriškega muzeja, nastajajo kot svojevrsten Muzej ob meji. Na Trgu Evrope ob Železniški postaji Bohinjske železnice – Transalpine iz leta 1906 je Muzej meje, na Rafutu etnolog Rok Bavčar v nekdanji mejni carinarnici pripravlja Muzejček kontrabanta – tihotapstva, na Vrtojbenkem polju je muzejček v Stražnem stolpu, vojaški opazovalnici ob meji, ki je tukaj tekla čez polja. Ustavili smo se na pokopališču v Šempetru in položili venec na grob Andreja Malniča, nato pa pot nadaljevali v Miren, kjer smo si ogledali še en muzejček iz zbirke Muzejev ob meji – muzejsko zbirko v vežici v spomin na begunce in pokopališče v Mirnu, ki ga je po drugi svetovni vojni meja razdelila kar počez – čez grobove in pokopališke poti.

Zbirka Spomni se name, ki jo je ob sodelovanju Andreja Malniča zasnoval zgodovinar Jakob Marušič in oblikoval sodelavec Goriškega muzeja Boris Blažko, odprli pa smo jo tik po Andrejevi smrti, je sicer majhna – vendar ob številnih podatkih in ogledu pokopališča z opečnato začrtano mejo, ki je grobove delila do uveljavitve Osimskih sporazumov leta 1975, vzbuja čustveni odziv obiskovalcev. Število beguncev in omembe nekaterih ključnih svetovnih političnih beguncev, kot so npr. Albert Einstein, Marlene Dietrich in Dalajlama, pa ob številnih domačih vzbujajo zavedanje pogoste nesmiselnosti birokratskih političnih odločitev, ki nato ključno vplivajo na življenja ljudi. S kosilom v domači gostilni Bric v Mirnu smo končali našo rajžo in se odpravili na grad Kromberk, sedež Goriškega muzeja. Med pripravami na slavnostno prireditev ob podelitvi Murkovih nagrad, priznanj in listin za leto 2017 so si člani SED lahko ogledali razstavo *Slovenski begunci s Soške fronte*, po kateri je vodil avtor dr. Marko Klavora, zgodovinar in kustos Goriškega muzeja, in razstavo umetniških del goriških avtorjev *Na začetku je bila črta – 70 let likovne ustvarjalnosti v mestu ob 70-letnici Nove Gorice*, ki jo je predstavila umetnostna zgodovinarica in kustosinja Goriškega muzeja Katarina Brešan.

Mislím, da bodo udeleženci tako rajžo po Goriškem kot prireditev na gradu Kromberk ohranili v lepem spominu in tako našo Goriško spet malo bolj približali osrednji Sloveniji.

